

NÉPÜNK ÉS NYELVÜNK

A SZEGEDI ALFÖLDKUTATÓ BIZOTTSÁG
NÉPRAJZI, TÁRSADALOMRAJZI ÉS NYELVÉSZETI SZAKOSZTÁLYAINAK
KÖZÉRDEKŰ FOLYÓIRATA

HORGER ANTAL és Cs. SEBESTYÉN KÁROLY

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTI

BIBÓ ISTVÁN

SZEGED

KIADJA A SZEGEDI ALFÖLDKUTATÓ BIZOTTSÁG

1929

A nótás csikós számadó.

Az elmúlt hetekben találkoztam az öreg csikósgazdával, Kardos Jánossal. Régi ember, csaknem félszázadot töltött el mint számadó a hajdúböszörményi Pród pusztán. Mindig becsülettel szolgált. Szerette a pusztát, szerette a lovat, a szép asszonyt; soha hibába nem esett, „ezért nagy becsülete van a böszörményi gazdák előtt. Most már nem számadó. Nem bírja már a munkát, az „üdő“-t; kicsiny vagyontkájában él. Nem pihen“. Lovakat gyógyít, herél és különösen lófogat szed. Magát „lúfogszedő“-nek nevezi.

Ha a lónak a koronás foga a zápfogra nő és nem tudja elhányni, nem eszik, fáj neki; kezd a ló soványodni. Ilyenkor viszik Kardos Jánoshoz. Ő a fogójával lecsípi a koronát a fogról, a fogó véső alakú nyelével kiüti a farkas fogat és a ló vígan eszik. Nagy forgalma van az öreg „rendelőjének“.

Az öreg, mint amolyan virtuosus pásztor ember, ma is megissza a jó bort. Nehány pohár bor felvidítja lelkét, szeme előtt elvonul a jó, a vidám, szép mult és gyenge hangjával nótába kezd:

Nagy Poródnak van egyenes úttya . . .
De sok fáraacságom maratt rajta.
Én a fáraacságomat nem bánom,
Csak a régi szeretóm sajnálom!

Vagy a másik betyár nótát ugyanarra a dallamra:

Komiszáros miféle fán terem?! —
A' se tudom, csak nevét esmerem.
Fújják meg a szemítül egy varnyú . . .
Nem sült én rám csak egy veres bornyú.

De a régi szerelem emléke is felsír az öreg nótájában:

Hívös nótát fütyörésznek a szelek . . .
Lelkem, testem maj' megveszi a hideg.
Csaplárosné eressen be hozzája . . .
Felmelegít kökín szeme sugára.

Az öreg már bent is van és kacsint egyet:

Kocsmárosné de meleg a kebele! . . .
Engeggye meg hadd feküggjek melléje.
Úgy is kemény ágyam vót az íccaka,
Messzi lakok, nem írek én ma haza.

Majd vígabba kezd. Ezt meg ő költötte fiatal korában:

Nagy-Poródnak vagy egy tava,
Azt a Szőke körülfojja.
Abba' fürdik vagy két dáma:
Csikósgazdát odavárja.

A csikós mikor oda ír,
A hátassát lenyergeli.
Kipányvázza a hátassát . . .
Úgy öleli a két dámát.

„Így vót az uram, de rígen vót, akkor még a legín' fiatalabb vót!”
— mondja búsan.

Újra eszébe jut a régi jó világ, elkezdli halkan:

Fekete szemöldöke ragyogása . . .
Kökín' szeme sűrű kacintása.
Nem választ el tőled egyéb az halálnál;
Mer' a szívem nem tanál nyugvóhelyet másnál.

Vessél ágyat nékem falevélből.
Ráfekszek én arra csak magam egyedül.
Gyenge testem nyárfalevél párnán nyugszik.
Az én szívem csak terúblad gondolkozik.

Ezt is maga csinálta. Kérem, hogy még egyszer dalolja el. Ő mély
érzéssel dalolja, én dúdolom, a fonográf közben jár és felveszi az öreg
Kardos nótáját.

Ecsedi István.

KÖNYVISMERTETÉSEK. FOLYÓIRATSZEMLE.

Böszörményi Jenő: Magyar ég alatt, Elbeszélések. Szentes, 1929. 8° 125 l.
— Mi itt nem a kitünő novellaíróval foglalkozunk, hanem a néplélektani gyűjtővel. Böszörményi Jenő ugyanis alapjában véve, eredetileg néplélektani gyűjtő, amint ezt ő maga kereken megmondja folyóiratunk ez évi folyamának 160 sk. 11.-n közölt tanulmánya bevezető soraiiban. Ő nem azért fogott neki a népi esetek feljegyzésének, hogy novellatárgyakat szedjen össze, hanem egyszerűen azért, mert megragadták ezek az esetek, szerette ezeket a köznapi és mégis oly csodálatos embereket, megérezte, hogy itt olyan dolgokról van szó, melyeket nem szabad veszendőbe hagyni. A novellaíró csak később született meg, amikor a formát kereste, melyben megfigyeléseit közreadja.

E kötet tizenhat elbeszélése közül is nyolc biztos és hozzáértő szemmel felvett rajz az alföldi magyar, a szentesi parasztember lelkivilágáról. Előttünk gondolkoznak, tesznek, beszélnek, élük életüket ezek az emberek nyersen kitépve az életből, teljes objektivitással elének állítva. Az aztán nem tartozik ránk, hanem az irodalmi kritikára, hogy Böszörményi Jenő a történetet, melynek fonalán elébe kerültek figurái, novellává „kerekíti ki”. Ránk az anyag maga tartozik, és a mi szempontunkból nagy szerencsének mondhatjuk azt a ritka írói tulajdonságot, mely Böszörményiben megvan, azt, hogy objektív: nem akar alakjaival semmit önmagából kifejezni, csak őket magukat megmutatni.